

Солдатенко Олена Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ У НЕВІДКАДНИХ ВИПАДКАХ

Згідно Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (ст.8) [1].

Приписами ст. 30 Конституції України заборонено проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку [2].

Вищенаведені приписи закону знайшли відображення і в кримінальному процесуальному законодавстві, зокрема у ч.ч. 1, 3 ст. 233 КПК України, де зазначено, що ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім випадків, установлених частиною третьою цієї статті. Слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому разі прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку [3].

З приводу підстав невідкладного обшуку виловився Верховний Суд у постанові по справі № 573/2028/19 від 08.04.2021 року де акцентується увага на тому, що «...зі змісту ч. 3 ст. 233 КПК убачається, що під «невідкладними випадками» слід розуміти лише такі зазначені в цій нормі виключні обставини,

які існували на момент проникнення до житла чи іншого володіння особи та унеможливлювали отримання в порядку, передбаченому КПК, відповідного дозволу слідчого судді» [4].

Однак, органи досудового розслідування не завжди дотримуються вказаних норм закону, що тягне за собою визнання окремих доказів (протоколів обшуку) недопустимими доказами.

Так, за змістом статей 214, 223, 237 КПК України огляд є слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, яка проводиться в межах досудового розслідування кримінального провадження. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках огляд місця події може бути проведений до внесення відомостей до ЄРДР, що здійснюється негайно після огляду.

При цьому згідно ст. 234 КПК України обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

Відповідно до правової позиції Верховного Суду, викладеної в постанові від 07 червня 2018 року в справі № 740/5066/15-к, підставою для проведення огляду місця події слугує інформація про вчинення кримінального правопорушення, зафіксована у певній процесуальній формі. Без наявності такої інформації проведення огляду місця події не допускається [5].

Також, відповідно до правової позиції Верховного Суду, викладеної в постанові від 06.10.2020 у справі № 279/3931/18, якщо до внесення даних про розпочате кримінальне провадження у ЄРДР слідчий проводить у домоволодінні особи обшук приміщення, а не огляд місця події, це вважатиметься порушенням норм КПК України та буде свідчити про недопустимість доказу – протоколу такого обшуку [6].

Отже, можна зробити висновок, що обшук як слідча (розшукова) дія має свій порядок проведення, свою мету і свої особливості. Вдосконалення законодавства, яке регулює порядок проведення обшуку особи, являється одним із основним кроків вирішення проблем практики його застосування, що, насамперед, є важливим для діяльності поліції, адже найчастіше саме вона здійснює обшук. Законність дій поліцейських та їх професійність є невід'ємною частиною подолання такої проблеми як незаконний обшук житла чи іншого володіння особи.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : з поправками, внесен. відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13) // Право України. – 2010. – № 10. – С. 215–233.
2. Конституція України. Верховна Рада України. Конституція України. Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Судова справа 573/2028/19 : Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 08.04.2021 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92093240>.
5. Судова справа 279/3931/18 : Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.10.2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92093242>.
6. Судова справа 740/5066/15-к: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 07 червня 2018 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92093257>.

Тертишник

Володимир Митрофанович

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної
діяльності Університету
митної справи та фінансів.

**ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ
«БІЛОКОМІРЦЕВІЙ ЗЛОЧИННОСТІ»**

White-Collar Crime, яка часто іменується «білокомірцевою злочинністю» або так званою «злочинністю еліт», сьогодні є одним із найбільш деструктивних явищ у сучасному світі. В силу трансформаційних процесів у суспільстві в нашій країні white-collar crime все більше застосовує фактори політичної корупції, здатна перетворювати владу в бізнес-технологію. Попри те, що останніми роками активізувались дослідження проблем протидії «білокомірцевій злочинності, [1] значний пласт проблем удосконалення діяльності слідчих органів потребують законодавчого розв'язання.

Наразі, згідно ст. 1 Закону України від 28 січня 2021 року № 1150—ІХ «Про Бюро економічної безпеки України», визначено, що «Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, який виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції, має компетенцію – здійснення слідчої, оперативно-розшукової та аналітичної діяльності у сфері протидії економічним злочинам.

З одного боку, виконання такого спектру функцій потребує закріплення правового механізму їх виконання, юридично визначеної процедури.